

Prva riječ: »Marija reče anđelu: Kako će to biti kad ja muža ne poznajem?« Marija, prvom riječi, obazrivo pita anđela za razjašnjenje velike Tajne. Ona se pokazuje spremna ispuniti sve Božje zahtjeve, ali ne može zanijekati zavjet djevičanstva koji je već prije zadala Bogu. Nakon što joj anđeo jamči, u Božje ime, da njezin zavjet ostaje, da će i u majčinstvu ostati djevica, Marija je spremna na ostvarenje navještenog bogomaterinstva.

Druga Marijina riječ: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.« Prije nego je Marija rekla svoj *fiat* bio je trenutak šutnje u kojemu su, kako to zgodno kaže autorica, Nebo i Zemlja zajedno zaustavili disanje i zavalili djevojci iz Nazareta da prihvati po anđelu navještenu riječ. Ovaj »da« Bogu obilježiti će sav Marijin život. U svijest će joj dolaziti i onda kad bude izgubila Sina. Tu riječ obnavljat će svjesno priključujući se u zajedništvo patnje koju On podnosi, i postajući s njime suotkupiteljicom.

Treće poglavlje donosi Marijin pozdrav Elizabeti: »Marija dođe u kuću Zaharijinu i pozdravi Elizabetu.« Marijin pozdrav je most posebne milosti jer ga nisu prihvatile samo obje žene već i djetetice u krilu materinu. Ovdje se prvi put otkriva veo što ga je Bog razastro u čudesnom početku povijesti otkupljenja. U starosti Elizabetinoj autorica vidi umiruću slabost Starog zakona, a u mladoj Djevici uvijek mladu Kristovu Crkvu.

Četvrto poglavlje knjige tumači Marijin svečani hvalospjev »Veliča«. Autorica riječima sv. Tome i Augustina tumači veliki misterij Božje ljubavi uzveličan u hvalospjevu.

»Dijete, zašto si nam to učinio«, pita Marija Isusa u petoj riječi. Ove njezine riječi autorica povezuje s drugim bolnim događajima: Isusovom agonijom, vapajem s križa Ocu: »Zašto si me ostavio!?!«

Ovdje autorica Jutta Meske postavlja pitanje o smislu patnje.

Šesta Marijina riječ je izgovorena na gozbi u Kani: »Vina nemaju...« Ovom riječju Marija se pokazuje posrednicom i zagovornicom cijelog čovječanstva. Vино s gozbe simbolizira Presvetu Krv. Naravno, ono je slika božanskog vina na vječnoj svadbi.

Sedma riječ: »Majka njegova reče slugama: Štogod vam reče učinite.« Ovo je Marijina najuzvišenija i najznačajnija riječ, jer nam se njome, kako tvrdi autorica, za sva vremena daje pouka za poslušnost Bogu u Isusu Kristu. To je ujedno i pouka da slušamo svetu Crkvu.

Ovo djelo Jutte Meske otkriva njezino dobro poznavanje biblijskih znanosti, Svetog pisma, a osobito crkvenih otaca. Na kraju možemo se složiti s onim što u pogovoru piše urednica Anka Petričević: »Iako prevladava znanstvena metoda u njenom djelu, lirski suptilnost, finoća i osjećajnost dolaze do izražaja, kao i ljepota slika, simbola i metafora. A posebno ljubav spram Boga, utjelovljene Riječi i Marije, koja je nositeljica ovih sadržaja, oko kojih se — a u okviru sedam Marijinih riječi, koje se nalaze u Svetome pismu — odvija sva povijest Otkupiteljeva, našega spasenja i određenja; naše konačne svrhe i blaženog života u vječnosti.«

Petar Nodilo

Ferdinand Takáč, *Voljeti ljude naučio me život*, Autobiografski zapisci, Biblioteka »Novi koraci«, knjiga 16, Nova stvarnost i Matica Slovačka, Zagreb 2008, 168 str.

Autor ovih autobiografskih zapisa je Ferdinand Takáč, slovački isusovac hrvatskoga podrijetla, čiji su preci odselili iz Hrvatske 1550. godine. Rodio se 1920. u mjestu Hrvatski Grob na lijevoj obali Dunava, petnaest kilometara sjeverois-

točno od Bratislave. Već je poznat našoj kulturnoj javnosti, poglavito po dvama rječnicima: standardni *Hrvatsko-slovački rječnik* (Zagreb, 1999) i dijalektološki *Rječnik sela Hrvatski Grob* (Zagreb, 2004). Oba su djela doživjela dostojnu pozornost u našoj mjerodavnoj znanstvenoj javnosti. Osim toga, Takáč je preveo više knjiga s hrvatskoga na slovački jezik, ali je i sam stvarao kao književnik. Valja spomenuti da je 2001. godine za svoj sveukupni kulturni rad primio diplomu počasnoga doktora Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu.

Pater Takáč u nas nije nepoznat kao književnik. Godine 2006. na hrvatskom jeziku bio je tiskan jedan dio autobiografije pod naslovom *Uzničke uspomene Hrvata isusovca za komunizma u Slovačkoj*. Knjižica iznosi na vidjelo potresno svjedočanstvo čovjeka koji je bio osuđen na osam godina zatvora samo zato što je bio isusovac, a kao takav »neprijatelj narodnodemokratskog uređenja«. Prikaz ovoga djela objavio je u svoje vrijeme i naš časopis [usp. (62) 1 (2007) 123–125].

Pred nama je sada i drugi dio Takáčeve autobiografije u kojoj autor opisuje svoju obitelj, mladost, odlazak u Družbu Isusovu. Pater Takáč nesumnjivo posjeduje umjetnički živac. Autobiografske crtice, pa i one iz najmladih dana, izvanredno su žive. Riječ je o neobično tankočutnom piscu koji svoju veličinu pokazuje u detaljima. Ferdinand je čovjek staroga kova, tj. *common sensea* u najboljem smislu riječi, čovjek koji ima zdravi smisao za zbiljnost, kojemu je mudrost dominantna vrлина. Naravno, njega uz dopadljivu dozu one primjetne hrvatske »zadrčnosti« krase i sve naravne vrline, kojima međutim kršćanska ljubav daje sav sukus. Osim toga, fini smisao za humor, kojim katkada izruguje druge, a ponajčešće samoga sebe, na licu će čitatelja izmamiti smiješak i pobuditi simpatiju prema piscu.

Idila djetinjstva, za vrijeme kojega je naravno morao i raditi — čuvao je kao i ostala djeca guske i krave — završila je

odlaskom u školu. U gimnaziji se u njemu probudio snažan narodnjački duh — za slovačku i katoličku stvar! Osobito ga se dojmio boravak u Zagrebu, gdje je od 1941. do 1944. kao stipendist studirao pravo. Izvrsno je uočavao povijesna i politička »bespuća« Hrvatske, regionalnu i psihološku različitost njezinih ljudi, svojih kolega studenata koje je istinski zavolio, baš kao i rijeku Savu, premda je u njezinim vodama jednom na kupanju gotovo zaglavio! Tu je prvi put susreo i isusovce, a za čitav je život zapamtio susret s nadbiskupom Stepincem koji ga je oduševio, a čiju je beatifikaciju prije deset godina simultano prevodio za Slovačku televiziju.

Opisi njegove najuže obitelji neobično su dramatični. Obitelj je, baš kao i mnogi ljudi toga kraja koji su imali malo gospodarstvo za najnužnije vlastite potrebe, živjela u priličnoj materijalnoj oskudici. Do novaca se teško dolazilo. Prema ocu sin je ostao prilično suzdržan, na odstojanju. Njegova dva brata i sestra bili su djeca koja su naprosto bila željna znanja i zdrave ljudske afirmacije. No najdirljivije stranice ovoga spisa pater Takáč je posvetio svojoj majci. Muževljevu hirovitost i siromaštvo nadvladavala je marljivim, samozatajnim i pobožnim životom. Životni ju je čemer odveo naposljetku u neizlječivu bolest. Svoj je mučenički život završila u krajnjoj bijedi. Jedva su je imali čime i sahraniti. Mjesni župnik nije naplatio sprovodne obrede, što u svim onim mučnim opisima djeluje kao pravo olakšanje. Bdiujući uz lijes svoje majke, njezin je sin Ferdiš — kako ga je od milja zvala — donio odluku da postane svećenik u Družbi Isusovoj. Ovo promišljanje, razlikovanje duhova, odvagivanje kako život ipak najbolje upotrijebiti, i to u jednoj graničnoj situaciji — da se izrazimo sintagmom filozofa Karla Jaspersa — neodoljivo podsjeća na sv. Ignacija, osnivača isusovačkoga reda za koji se Takáč oduševio. Tijekom života imao je pred očima visoke ideale

svoje ga duhovnog poziva koje je nastojao živjeti.

Ovaj romansirani dio života patera Takáča predstavlja sasvim sigurno još jednu nit u čvrstim vezama koje već vjekovima postoje po mnogim kulturnim djelatnicima između slovačkoga i hrvatskoga naroda. Ta je povezanost došla do izražaja i na svečanoj i srdačnoj promociji ove knjižice, održanoj 24. rujna 2008. u palači Matice hrvatske u Zagrebu. Slovački i hrvatski posjetitelji promocije gotovo su do posljednjega mjesta ispunili dvoranu te još jednom iskazali veliko poštovanje i ljubav prema pateru Takáču.

Ivan Šestak

Dražen Zetić, *Pomirenja*. (iz pera pisca bezemljaša), Naklada sv. Antuna, Zagreb, 2009, 114 str.

Rukopisna pjesnička proza Dražena Zetića već samim podnaslovom — »iz pera pisca bezemljaša« — na izvjestan način sugerira glavnu piščevu nakanu koju on još eksplicitnije, skoro manifestno, priopćava u svom predgovoru. U ispovjednom tonu autor piše: »Trebalo bi sada okrenuti list... i raskinuti okove, ostaviti ih... Više se ne daju nositi. Druge prošlosti u očima postaju preteške... Pa me zna (ne) biti danima. Sada me raznose ljudi kojima ne znam ni imena, ni ulice... ni boje crjepova pod kojima su nekoć živjeli... Strana su mi njihova sjećanja... ne znam odakle ih vjetar nanio u moju čaršiju...? Otkuda su došli... Izmi-jenilo se! U kasabi ljudi nisu isti. Odrasli. Odselili... Otudili. Ako je neka svadba... malo se skupe, zapjevaju... i odu. Što osta od raje lijepa grada, lijepe čaršije... (...) Preslabašno je jedno pero putujućeg pisca (bezemljaša) da vrati tolike izgubljene živote... »(O izgnanstvu)

Kao što vidimo, ovdje je nesumnjivo riječ o prustovskoj namjeri u kojoj se prozopjesnička rekonstrukcija jednog vremena ne javlja kao kronološki nego prije svega kao ontološki fenomen; re-

konstrukcija jedne prohujale epohe nije ništa drugo nego re/konstrukcija samoga sebe, potraga za toposom vlastitog bitka. Taj topos dakako nadilazi geografske, domovinske i ovozemaljske koordinate; on je smješten s onu stranu stvarnosnog, te je Zetićevo ispisivanje »običnih dana« i »događanja rastanaka« zapravo potraga za zavičajem duha, pokušaj da se utvrdi protjecanje unutarnjega duševnog vremena kao jedinoga mogućeg odgovora na prolaznost svijeta i stvari. A taj topos duha nije samo jedini mogući odgovor na sve nesreće koje je prouzrokovao rat u Zetićevoj domovini Bosni nego je on i jedino pribježište od novih društvenih odnosa u kojima dehumanizirani pragmatizam sve više potire ono što je ljudsko, intimno i esencijalno — dakle pjesničko! Drugim riječima, Zetić nije nimalo slučajno *bezemljaš*; on je pravi duhovni izbjeglica koji tkivom poetskog teksta pokušava bar malo »zakrpati« svijet koji se raspada, vrijeme koje pješćano curi.

Upravo stoga, a možda pomalo i zbog autorova književnog neiskustva, ovaj rukopis boluje od velike doze sjete, bolećivosti i čežnje. Naravno, ti melankolični obrisi Zetićeva svijeta, ta stalna »ocvalost vremena i ljudi«, nisu samo legitimni nego i neminovni lirski motivi; ipak, pjesnikov neizbalansiran, odveć romantičarski pathos i služenje tradicionalnim književnim instrumentima više ometaju nego razvijaju njegov iskaz. On je u poetičkom, dakle »zanatskom smislu« ponajbolji upravo onda kada autor napušta sentimentalne romantičarske matrice i progovara za nijansu modernije i apstraktnije. Tada nastaju njegovi najbolji tekstovi.

»Zastani. Pogledaj ururu u oči. Što misliš, zašto su kazaljke stale? Izdahnuli su nečiji sni.« (Oproštaji)

Ipak, spomenute tradicionalne književne tehnike kojima se Zetić služi, njegovi mimetički motivacijski sustavi, nisu slabost sami po sebi. Oni su upravo i nastali iz autorova hotimičnog napora da